„Tehetség, szorgalom, hivatás”

Tanulmánykötet

Kézirat lezárva: 2021. június 25.

"Tehetség, szorgalom, hivatás"

Kiadja:

a Magyar Rendészettudományi Társaság

Vám- és Pénzügyőri Tagozata

Szerkesztette:

Csaba Zágon és

Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes

Felelős kiadó:

Szabó Andrea

ISBN: 978-615-81879-0-9

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül részeiben sem reprodukálható, elektronikus rendszerek felhasználásával nem dolgozható fel, azokban nem tárolható, azokkal nem sokszorosítható és nem terjeszthető.

Tartalomjegyzék

Szerzők.....	7
Lektorok.....	11
Lectori Salutem!.....	13

Tanulmányok

Christián László - Lippai Zsolt: Kakuktkojás vagy új rendészeti alappillér?	17
Gonda Éva: Az Europol hospitáció hasznosítása a pénzügyi nyomozók képzése terén	31
Kakócz Krisztián – Vedó Attila: A toloncolás szabály- és szervezetrendszere a második világháború előtt	43
Kovács Gábor: A vezetői kompetenciák fejlesztésének lehetőségei a Rendészettudományi Kar hallgatóinak körében	57
Magasvári Adrienn: Egy új jogviszony „születése” – az adó- és vámhatósági szolgálati jogviszony vizsgálata	69
Molnár Katalin: Mi harminc? Tudománymetria helyett – Szerzőtársas játék.....	87
Nyeste Péter: A modern bűnügyi hírszerzés modelljeinek fejlődése	103
Pajor Andrea: Adóigazgatási tisztviselők képzése	115
Sallai János - Borszéki Judit: Egy megvalósítható utópia? Közös munkanyelv keresése a nemzetközi rendőri együttműködés kezdetén.....	129
Suba László: Nyelvhelyesség a közszférában: Létkérdés vagy úri huncutság?	143
Szabó Andrea - Hájer Tamara: A vámfelsőoktatás uniós elismerési eljárásának elemei.....	153
Szlify Gábor: Okos adózás, okos adóigazgatás – Minden ami okos, de mit is jelent pontosan?	181

Kutatási eredmények

Balla József - Kiss Lajos: A rendvédelmi szervező szakirányú továbbképzési szak indításának legfontosabb tapasztalatai.....	197
Borzán Anita - Szekeres Bernadett: A digitalizáció hatása a gazdasági szakismeretek és a számvitel oktatására.....	211
Duchon Jenő: Tanulási stílus és játékos típus összevetése felnőtteknél, az oktatási folyamat játékosítása céljából	223
Erdős Ákos - Somogyi Ágnes: Koffeinhasználat és koffeinhasználati zavar vizsgálata rendészeti hallgatók körében	237
Halasi Nóra: Feltáró kutatás a hivatástudat és motiváció jelentőségének vizsgálatára, a Hajdú-Bihar Megyei Adó- és Vámigazgatóság személyi állományának összefüggésében	251

Nyeste Péter*: A modern bűnügyi hírszerzés modelljeinek fejlődése

Absztrakt

Tanulmányomban először a modern bűnügyi hírszerzés kialakulásával és fejlődésének rövid történeti áttekintésével foglalkozom. Röviden bemutatom a bűnügyi hírszerzés fejlődését a fővárosi rendőrség detektívtestületének létrejöttétől napjainkig. A tanulmányomban elemzem az új büntetőeljárási és ágazati törvények által kialakított gyökeresen új bűnügyi hírszerzési jogi környezetet. A jelenlegi bűnügyi hírszerzési szervezeti megoldásokat áttekintem és javaslatokat fogalmazok meg a nemzetközi bűnügyi hírszerzési modellek alapján.

Kulcsszavak: *bűnügyi hírszerzés, hírszerzési modell*

Abstract

First, I deal with a brief historical overview of the evolution of the development of modern criminal intelligence in my study. I will briefly present the development of criminal intelligence from the establishment of the Detective Department of Budapest Police to the present day. In my study, I examine the radically new criminal intelligence legal environment created by new criminal procedure and sectoral laws. I review current criminal intelligence organizational solutions and make suggestions based on international criminal intelligence models.

Keywords: *criminal intelligence, criminal intelligence model*

Bevezetés

A katonai hírszerzés, felderítés írásos nyomai már az Asszír Birodalom korából fennmaradt agyagtáblákról vagy az i.e. VI. században élt Szun-ce hadvezér írásaiból is megismerhetők. Az ókori rómaiaknál már a reguláris erők speciális egységeként, illetve civil ügynökként tevékenykedtek a hírszerzők²⁵⁵ és szervezett formában folyó katonai hírszerző képzés nyomaira is bukkanhatunk.

Bűnügyi értelemben a felderítés szó jelentése eltitkolt vagy más okból látens, bűnügyileg releváns cselekmények, események megismerése, ismeretlen körülmények, részletek tisztázása, mások számára további eljárások és intézkedések érdekében is ismertté tétele.²⁵⁶ A bűnüldöző hatóságok bűnügyi hírszerző és nyomozástámogató tevékenysége csak a XVIII. században kezdett kialakulni Európában francia mintára Eugene Francois Vidocq párizsi titkosrendőrsége alapján.

* Nyeste Péter, Dr., rendőr őrnagy, adjunktus, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Bűnügyi, Gazdaságvédelmi és Kiberbűnözés Elleni Tanszék, <https://orcid.org/0000-0002-2440-6414>, nyeste.peter@uni-nke.hu

²⁵⁵ BODA József – REGÉNYI Kund (szerk.): A hírszerzés története az ókortól napjainkig. Dialog Campus, Bp., 2019. p. 29.

²⁵⁶ BODA József et al. (szerk.): Rendészettudományi szaklexikon. Dialog Campus, Bp., 2019. p. 185.

A katonai, illetve nemzetbiztonsági felderítéshez hasonlóan a hazai bűnügyi hírszerzésnek is fokozatosan jöttek létre az elkülönült, specializált szervezeti elemei, humán és technikai erőforrásai és tevékenységének a módszertana, hírszerzési modellje.

A hazai bűnügyi hírszerzés jellemzői a II. világháborúig

Hazánkban a XIX. század végére alakult ki a bűnügyi hírszerzés a detektív testület létrejöttével. Már az 1870-es években megjelentek a bűnügyi hírszerzés kezdeteinek tekinthető hivatásos figyelők és „fedett nyomozók”, akiket az akkori szóhasználatnál egyszerűen csak „rendőrkémeknek” neveztek. Ők voltak azok, akik egy-egy bűncselekmény esetében megfigyelték a pályaudvarokat, hajóállomásokat, az „értékesítési vonal” különböző színhelyeit és a nyomozások által látókörbe került gyanús személyeket.²⁵⁷

A Budapest-Fővárosi rendőrségen belül 1885. decemberében, 28 ideiglenes detektívvel szervezték meg először a detektív osztályt. Majd 1886-ban adták ki a bűnügyi hírszerző tevékenység első, belső jogi szabályozását, a detektívszabályzatot (majd 1890-ben a második, és 1893-ban a harmadik detektívszabályzatot). A detektívszabályzat szerint a *detektívosztály a budapesti magyar királyi államrendőrség kiegészítő egysége volt*, feladata a főkapitányi hivatal, a kerületi kapitányi hivatalok, a bejelentési hivatal és a tolonckezelő hivatal munkájának támogatása a közrend és a közbiztonság fenntartása érdekében. A *feladatellátás formái figyelő, megelőző és felfedező tevékenység volt, a detektívfelügyelő önállóan nyomozást nem indíthatott, megbízást nyomozásra rend szerint a bűnfenyítő osztály vezetője adta a detektívfelügyelőnek*. A bűncselekmények megelőzése, megakadályozása és felderítése érdekében a nyílt eljárások mellett *puhatoló eljárásokat* alkalmaztak. Utóbbiakat a bűnvádi eljárási²⁵⁸ törvény nem részletezte, a bűnügyi nyomozás helyes gyakorlatának végrehajtását a nyomozati utasítás²⁵⁹ és annak ügyészégi magyarázata segítette. A puhatoló eljárások közé tartozott a megfigyelés, „besúgók” előzetes alkalmazása, a feltűnés nélkül való érdeklődés és a les. A figyelő, megelőző szolgálat (bűnözés színterein jelenlét) és a puhatoló eljárások alkották a korabeli bűnügyi hírszerzés magját. A puhatoló eljárások célja az igazságszolgáltatás előkészítése volt.

A detektívek képzésének, a detektívtanfolyamoknak az első nyomait már az 1890-es években megtaláljuk Magyarországon. Kétféle tanfolyamot és vizsgát rendszeresítettek: az egyik a detektív, a másik pedig a detektívfelügyelői kinevezés alapjául szolgált. Az egyszerű detektívtanfolyam rendes tárgyai voltak az alaki büntetőjog, kriminalisztika, a kihágások és a rendőri bíraskodás, az államrendészet, a közigazgatási alapismeretek, a szervezet és szolgálati szabályzat, az elsősegélynyújtás. A rendes előadásokat a speciális előadások és gyakorlati bemutatások egészítették ki a mindenkor tanterv szerint.²⁶⁰ A detektívek próbaideje 1 év volt, ezt követően került sor véglegesítésükre vagy indokolás nélkül elbocsáthatók voltak. A századforduló időszakában a Ludovika Akadémián elindult csendőrségi és a fővárosi rendőrség képzése, egymásra épülő szaktanfolyamai európai színvonalúak voltak.

A két világháború közötti időszakban már nemzetközi kapcsolatok alakultak ki a különböző rendvédelmi szervezetek között és elvétve előfordult, hogy magyar tisztek tanultak külföldi

²⁵⁷ NYESTE Péter: A bűnüldözési célú titkos információgyűjtés története, rendszerspecifikus sajátosságai, szektorális elvei. In: Szabó Csaba (szerk.) *Studia Doctorandorum Alumnae, Pytheas Kiadó, Bp., 2019. pp. 213–441.* <https://doi.org/10.23715/SDA.2019.2.2>

²⁵⁸ 1896. évi XXXIII. törvénycikk, a bűnvádi perrendtartásról

²⁵⁹ 130,000/99 B.M. számú körrendelet a nyomozó rendőri közegek és hatóságok részére. MAGYAR István: A bűnügyi nyomozás tárgyában a nyomozó rendőri hatóságok és közegek részére 130,000/99. B.M. számú körrendelettel kiadott utasítás magyarázata. Budapest, 1900.

²⁶⁰ KESERŰ István: A rendvédelmi szervek tisztái utánpótlása és tisztképzése a dualizmus időszakában. ORFK OKK, *Rendvédelem-történeti füzetek*, 1993/4. szám. pp. 109–126: 121.

rendvédelmi tanintézetekben. (pl. csendőrtisztek Olaszországban, Ausztriában). Külföldi tanulmányutakra és külföldi rendvédelmi küldöttségek látogatására is sor került.²⁶¹

A bűnügyi hírszerzés mellett az állam politikai, kormányzati tevékenységét támogató polgári hírszerzés integrált szervezetrendszere – a politikai jellegű delictumok büntető kódexben történő szabályozásának megfelelően – az 1920-as évektől épült ki hazánkban, melyet elsősorban a rendőrség erre a feladatra kijelölt detektív egységei és a csendőrség erre jogosult nyomozó hatóságai hajtottak végre. A politikai irányú nyomozások összefogására a belügyminiszter 1942-ben létrehozta az Államvédelmi Központot. A szervezet feladata elsősorban a politikai jellegű nyomozások összehangolása volt. A csendőrségi nyomozókhoz tartoztak a baloldali ügyek, a rendőrséghez a jobboldali mozgalmak ellenőrzése, megfigyelése. A nemzetiségi mozgalmakkal közösen foglalkoztak.

Az önálló katonai hírszerzés és elhárítás feladatait 1920-tól a trianoni békediktátum miatt rejtetten a Honvédelmi Minisztérium VI. csoportjának 2 osztálya a HM VI-2. osztály, majd 1938-tól már nyíltan a Honvéd Vezérkar 2. (hírszerző és kémelhárító, 2. vkf.) osztály látta el. A katonai felderítés és elhárítás szorosan együttműködött a Magyar Királyi Rendőrség szerveivel és a Magyar Királyi Csendőrség Központi Nyomozó Osztályával.²⁶² A katonai elhárítás és a csendőrség között szoros együttműködés alakult ki még képzési téren is.²⁶³

A hazai bűnügyi hírszerzés jellemzői a II. világháborútól a rendszerváltásig

A második világháborút követően kialakult vesztes politikai helyzetben fokozatosan átalakult az ország több évszázados polgári hagyományokon nyugvó társadalmi, politikai rendszere. Az új, szovjet típusú, ideológiai alapú társadalmi, politikai átalakulás nem is lehetett kérdéses. A bűnügyi hírszerző tevékenység szervezete, céljai, lényege is átalakult. Az eddigi igazságszolgáltatási tevékenységet előkészítő puhatoló eljárások titkos operatív tevékenységek elnevezést kaptak és szovjet mintára felállították az ideológiai, politikai rendszert kiszolgáló államvédelmi, állambiztonsági egységeket. A titkos operatív tevékenységeknek nem volt igazságszolgáltatás előkészítő szerepe, a nyomozás törvényességi felügyeletét ellátó ügyészség nem is tudhatott ezekről. A titkos operatív tevékenységet szabályozó legmagasabb szintű, titkos minisztertanácsi norma (1/1975-ös MT elnökhelyettesi utasítás) alapján a belügyminisztérium és szerveinek a titkos operatív tevékenysége nem állt az ügyészség felügyelete alatt.

A bűnüldözési célú titkos operatív eszközök, módszerek alkalmazása másodlagossá vált az állambiztonsági titkos operatív eszközök, módszerekkel szemben és a bűnüldözési jellegű titkos operatív tevékenység is elsősorban a társadalmi tulajdon elleni bűnözésre koncentrált. Az állam elleni (a pártállami, kommunista ideológia elleni) és szervezett formájú bűncselekmények felderítése, megelőzése érdekében a büntetőeljárás elrendelését megelőzően végrehajtható volt egy titkos operatív felderítési, bizonyítási, vizsgálati szakasz, amely egy alternatív titkos büntetőeljárásként volt felfogható.²⁶⁴ A vizsgálók a „titkos büntetőeljárás” adatai alapján eldöntötték, hogy megindítják-e a „nyílt” büntetőeljárást (realizálják a titkosan beszerzett adatokat), vagy más módon (pl. pressziós

²⁶¹ BODA József: A nemzetközi oktatás és képzés története a magyar rendvédelmi szervezeteknél. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 2007/16. szám. pp. 33–46: 33.

²⁶² BODA József- REGÉNYI Kund: Önálló magyar hírszerzés és elhárítás (1918-1945). In: BODA József- REGÉNYI Kund (szerk.): A hírszerzés története az ókortól napjainkig. Dialog Campus, Bp., 2019. pp. 116–120: 118.

²⁶³ DOBÁK Imre: Adalékok a 2. VKF osztály képzéstörténeti kérdéseire... *Felderítő Szemle*, 2014/2. szám. pp. 105–116: 106.

²⁶⁴ A titkos operatív felderítési, bizonyítási vizsgálati szakaszhoz lásd VÖRÖS Géza: Az állambiztonság hálózaton kívüli információszerző technikái. *Levéltári Szemle*, 2013/1. szám. pp. 19–30.

ügynökbeszervezéssel) realizálnak, azaz hasznosítják az információkat. Az állambiztonsági és bűnüldöző hatóság önállóan döntött arról, hogy hogyan szerzik be később a büntetőeljárás keretei között a „titkos büntetőeljárás” által megismert, rögzített adatokat, információkat, azaz „a titkos eljárási eredményt”. A rendészet része volt a proletárdiktatúra államgépezetének, ezért osztozott annak a monolitikus hatalmi központ általi kiszolgáltatottságában²⁶⁵.

A bűnügyi és állambiztonsági hírszerzés utánpótlását biztosító, a politikai rendszert kiszolgáló államvédelmi, állambiztonsági és rendőrtiszti képzés 1949-ben a budapesti Rendőrákadémia helyébe lépő Rendőrtisztképző Iskolában, illetve az államvédelmi tisztek képzése 1950-től a Dzszerdzsinszkij Államvédelmi Szakiskolában történt.²⁶⁶ 1957-től a Rendőrtiszti Akadémia megalakulásáig (1959-ig) a BM Dzszerdzsinszkij Tisztképző Iskola biztosítja az államvédelmi, bűnügyi és közrendvédelmi tiszti utánpótlást, majd 1971-ben kezdte meg működését a Rendőrtiszti Főiskola.²⁶⁷

A hazai bűnügyi hírszerzés jellemzői a rendszerváltástól napjainkig

A rendszerváltást követően, 1990-ben kirobbant ún. Duna-gate botrány után a titkosszolgálatok, és a bűnüldöző szervek „különleges” titkos információgyűjtő tevékenységének szabályozására az országgyűlés megalkotta az 1990. évi X. törvényt, a különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek engedélyezésének átmeneti szabályozásáról. A külső engedélyhez kötött titkos eszközök, módszereken kívüli, belső engedélyezésű bűnüldözési (és állambiztonsági) célú titkos módszerek, eszközök alkalmazására továbbra sem volt törvényi szintű szabályozás.

Egy hosszú előkészítő munka után született meg az 1994. évi XXXIV. Rendőrségről szóló törvény, melynek külön fejezete (VII.) szabályozta a „bűnügyi célú” titkos információgyűjtést, ami a korábban puhatoló eljárásoknak, majd később titkos operatív eszközöknek, módszereknek nevezett tevékenységek új, törvényi szintű elnevezése lett. Ezzel a bűncselekmények megelőzése, felderítése és bizonyítása új, megismerhető, jogilag szabályozott lehetőségekhez jutott, csekély külső kontrollal. Azonban a korábbi diktatórikus rendszer logikájához hasonló felderítési, bizonyítási tevékenységek titkos gyakorlata részben megmaradt. A büntetőeljárás nem szabályozta, de megengedte a titkosan szerzett információk felhasználását a büntetőeljárásban a csekély külső kontrol ellenére. „Bár e tevékenységre a törvényi szintű szabályozás felhatalmazást adott, részletszabályozása változatlanul belső normákban és utasításokban történt. Az ismeretanyag nyílt és titkos összetevői indokolt módon okot adtak egyfajta elkülönítésre, hiszen az állampolgárok előtt a titkos információgyűjtés, mint lehetőség nem titkolt, ugyanakkor a részletszabályozás, a konkrét alkalmazás továbbra is titkot képezett, és ez együtt járt a titokvédelemből fakadó korlátozásokkal.”²⁶⁸

²⁶⁵ KORINEK László: A rendőrség pártirányítása 1956-1989. *Rendészeti Szemle*, 2006/10. szám. pp. 55–67.

²⁶⁶ Az államvédelmi, állambiztonsági és rendőrtiszti képzés második világháború utáni megindításához lásd CZENE-POLGÁR Viktória: „A dolgozó nép hazájának védőkarja”: Rendőrképzés 1945 és 1948 között. In: SZEKÉR Nóra et al. (szerk.) *Utak a Teleki térről. Esszék és tanulmányok a 75 éves M. Kiss Sándor tiszteletére.* Antológia, Lakitelek, 2018. pp. 61–68., valamint CZENE-POLGÁR Viktória: „Az intellektuális munkaerő arányszámát emeljük” – Tudásmenedzsment a második világháború utáni rendvédelmi szerveknél. In: CZENE-POLGÁR Viktória, ZSÁMBOKINÉ FICSKOVSKY Ágnes (szerk.) *Innováció, elektronizáció, tudásmenedzsment.* Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozat, Bp., 2018. pp. 59–69.

²⁶⁷ BUDAHÁZI Árpád (szerk.): *Jubileumi évkönyv 40 éves a Rendőrtiszti Főiskola 1971-2011.* Rendőrtiszti Főiskola, Bp., 2011. pp. 17–24.

²⁶⁸ SZENDREI Ferenc: A rendészeti célú titkos információgyűjtés. *Rendészeti Tanulmányok*, 2020/3. pp. 58–80: 62.

A belső, minősített normák alapján a titkos információgyűjtés a rendszerváltást megelőző eljárási rendhez hasonlóan titkos információ ellenőrző és titkos nyomozás szakaszra tagolódott, amelyek továbbra is azt eredményezték, hogy a nyomozó hatóság önállóan, saját döntése szerint elrendelhetett és végrehajthatott egy bűnügyi relevanciájú információ ellenőrzését követő a gyanú megállapítására és bizonyítékok meglétének, hollétének felkutatására irányuló titkos nyomozást. Tekintettel arra, hogy a felderítő szerv az ilyen bűnügyi célú titkos információgyűjtését minősítette (titkosította), ezért később minősítőként eldönthette, hogy azt megosztja-e a büntetőeljárásra rendelkezési jogot gyakorló ügyészséggel, vagy egyéb feladatai ellátása érdekében más módon hasznosítja az ismereteket, vagy akár elvesznek a beszerzett információk. A bűnügyi célú titkos információgyűjtés eredménye büntetőeljárásban csak a minősítő döntését követően volt felhasználható hosszadalmas eljárást követően. A büntetőeljárásban szabályozott adatszerzés eredményének felhasználása már rugalmasabb eljárási rendben történt, de a beszerzett minősített adatok összefoglaló jelentésben rögzítése és a mellékelt tárgyi bizonyítási eszközök ebben az esetben is csak minősítéstörlési döntést követően voltak a büntetőeljárásban felhasználhatók. A titkos információgyűjtés a büntetőeljárástól elkülönült eljárási rendet jelentett, az információknak csak egy részét használták fel, és csak az ügyészség elé tárt eredmény hasznosult a büntetőeljárásban.

A felderítés, nyomozás folyamatossága és az információvesztés elkerülése érdekében újra kellett gondolni az információgyűjtés és -ellenőrzés folyamatát, eljárási kereteit. Konkrét bűncselekményre utaló információk ellenőrzését, majd az ellenőrzött adatok alapján folytatható speciális nyomozási tevékenységek²⁶⁹ alkalmazhatóságának folyamatosságát meg kellett teremteni a nyomozás minden fázisában.

Az új büntetőeljárási törvény²⁷⁰ a bűncselekmények felderítése és bizonyítása érdekében folytatható titkos információgyűjtés szabályait teljesen integrálta a büntetőeljárási törvénybe. Ezzel a párhuzamos, büntetőeljáráson kívüli titkos információszerzés és a büntetőeljárás keretében folytatott titkos-, illetve egyéb adatszerzés szabályozásának a szétválasztottságából, eltérő törvényekben, különböző megfogalmazású szövegezéssel való elhelyezéséből fakadó gyakorlati, jogalkalmazási probléma vált elkerülhetővé.

A törvény szakított azzal a szemlélettel, amely a titkos információgyűjtést és a titkos adatszerzést elkülönült eljárási folyamatként tekintette. A titkos információgyűjtés és titkos adatszerzés különleges eszközei és módszerei a bizonyítási eszközök és cselekmények katalógusát gazdagítják, egységesen szabályozva és törvényi szinten biztosítva a szükségesség-arányosság-célszerűség követelményéhez igazodó kivételes alkalmazás feltételrendszerét is.

A kialakított eljárási rendszer biztosítja annak lehetőségét, hogy nyomozás elrendelését megelőzően, de már a büntetőeljárás keretein belül a bűncselekmények gyanújának megállapítása vagy kizárása érdekében, rövid határidőn belül proaktív előzetes felderítés legyen alkalmazható.²⁷¹

²⁶⁹ NYESTE Péter: Speciális nyomozási tevékenységek az Európai Unió egyes tagállamaiban. *Belügyi Szemle*, 2016/3. szám. pp. 16–43. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2016.3.2>

²⁷⁰ 2017. évi. XC. törvény a büntetőeljárásról

²⁷¹ NYESTE Péter – SZENDREI Ferenc: A bűnügyi hírszerzés kézikönyve. Dialog Campus Kiadó, Bp. 2019. p. 88.

A hazai bűnügyi hírszerzés meghatározása, részei

A modern *bűnügyi hírszerzés* az alaptörvényben megjelenített rendészeti és bűnüldözési célok (a közbiztonság, a közrend és az államhatár rendjének védelme, a bűncselekmények megakadályozása, felderítése,) elérése érdekében, a rendészeti ágazati törvényekben megjelenített feladatszabás és a büntetőeljárás nyomozási feladatai érdekében végrehajtott, a magán- és családi élet, a magánlakás és levelezés tiszteletben tartásához és ehhez szorosan kapcsolódó információs önrendelkezéshez, az információáramlás szabadságához és a személyes adatok védelméhez fűződő jogot is korlátozható, *proaktív információszerző és elemző tevékenységként jellemezhetjük*²⁷².

A bűnügyi hírszerzésnek alapvetően *stratégiai, taktikai illetve nyomozást támogató* feladatai lehetnek.

- *A stratégiai célú bűnügyi hírszerzés* kiindulópontja a stratégiai bűnügyi elemzés²⁷³, amely meghatározott bűnügyi elemzési módszerekkel a bűnözés terjedelmének, dinamikájának és struktúrájának, valamint egyes bűncselekmények jellemzőinek, elterjedtségének hosszabb távon érvényesülő mintázatát, tendenciáit vizsgálja. A stratégiai bűnügyi elemzésnek folyamatosan figyelemmel kell kísérnie a bűnözés nemzetközi és hazai helyzetében bekövetkezett vagy várhatóan bekövetkező lényegi változásokat is. A stratégiai célú elemzés lehetőséget teremt különböző tendenciák vizsgálatával, előrejelzések, prognózisok készítésére. Ezáltal a kormányzati irányítás és a rendőri vezetés döntés előkészítő mechanizmusában igen fontos szerepet tölt be.²⁷⁴ A stratégiai bűnügyi hírszerzés célja a folyamatos stratégiai elemzések alapján megfogalmazott *aktuális* hírigények kielégítése és ezzel a *stratégiai döntéshozatal megalapozása*.
- *Az operatív vagy „taktikainak” nevezett bűnügyi hírszerzés* kiindulópontja a folyamatos taktikai bűnügyi elemzés²⁷⁵, amely a rendőrségi adatokra alapozott, a *bűnözés rövidtávú fejlődésének* vizsgálatára irányuló, a *közterületi és a bűnügyi tevékenység* hatékonyságát célzó, az erők és források optimális elosztását – többnyire lokális szinten – megalapozó vezetői döntések támogatásához alkalmazott elemzési formák összessége. Az értékelés beazonosítja azokat a kiemelkedő, új bűnügyi mintákat, trendeket, kockázatokat, veszélyeket amelyek figyelmet, érdekelnek és további elemzést követően intézkedések bevezetését alapozhatják meg. A taktikai hírszerzés célja az *egyedi és konkrét* bűnügyi problémák *azonnali* megelőzését, kezelését, megoldását hivatott szolgálni. Ide tartoznak a bűnügyi hírszerzés infrastruktúrájának fenntartása érdekében (pl. együttműködő, fedett nyomozó alkalmazása, védelme) végezhető hírszerző tevékenységek, de a kockázatelemzéseken alapuló személy, objektumvédelmi bűnügyi hírszerző tevékenységek is.
- *A nyomozást támogató bűnügyi hírszerzés* kiindulópontja a nyomozást támogató elemzés²⁷⁶, amely az *egyes büntetőeljárások és a titkos információgyűjtések*, valamint *leplezett eszközök* alkalmazása során beszerzett adatok vizsgálatával foglalkozó tevékenység, mely segítséget nyújthat az ismeretlen elkövető felderítéséhez, a nyomozási cselekmények tervezéséhez, az eljárásokban részt vevő személyek és a hozzájuk kapcsolható objektumok közti kapcsolatok felismeréséhez, a szervezett bűnelkövetői csoportok és tevékenységük felderítéséhez, a csoportok ellen folytatott bűnüldöző munka feladatainak meghatározásához. A nyomozást támogató bűnügyi hírszerzésnek a feladata az egyedi és konkrét bűncselekmények, illetve arra utaló elemzett információk, adatok

²⁷² NYESTE Péter – NAGY Ivett: A bűnügyi hírszerzés az elméletben és a gyakorlatban. *Rendőrségi Tanulmányok* 2021/1. szám. pp 1–18.

²⁷³ 23/2018 (VI.21.) ORFK Utasítás a Bűnügyi Elemzési Szabályzatról 2.§ n) pontja

²⁷⁴ ISTVANOVSKI László: Bűnelemzés a modern bűnüldözésben. Patrocínium, Bp., 2012. p. 35.

²⁷⁵ 23/2018(VI.21.) ORFK Utasítás a Bűnügyi Elemzési Szabályzatról 2.§ o) pontja

²⁷⁶ uo. 2.§ k) pontja

alapján meghatározott további nyomozást támogató hírigények információkkal és eredménytermékekkel (lehetséges bizonyítási eszközök) történő kiszolgálása. *A szervezett bűnözői csoportok és tevékenységük* felderítése, bomlasztása részben stratégiai, részben taktikai és végül nyomozást támogató bűnügyi hírszerzést is igényel.

Egyes rendészeti modellek

A „*probléma-orientált rendészet*” (angol rövidítéssel: POP) koncepcióját Herman Goldstein eredetileg az esemény-orientált, reaktív rendészet kritikájaként és alternatívájaként dolgozta ki. Gyakran SARA-modellnek is nevezik: Scanning, azaz vizsgálódás (a rendszeresen előforduló problémák után), Analysing, azaz elemzés (a beavatkozáshoz elégséges okoké), Responding, azaz reagálás (célzott beavatkozás útján), és Assessment, azaz értékelés (a megvalósítás folyamatának és eredményének felmérése). A modellnek kulcs eleme a különböző rendészeti és civil szervekkel, szervezetekkel való szoros partneri együttműködés kialakítása. A problémaorientált rendészet segítségével jobban meg lehet érteni a társadalmi folyamatokban gyökerező kriminalitást és előre lehet jelezni trendek, változásokat, de az információkat csak szoros együttműködéssel és komoly elemző munkával lehet elérni.

A *hírszerzés alapú rendészet* számos jellemzőjében megegyezik a fent említett stratégiákkal, néhány tekintetben viszont eltér azoktól.²⁷⁷ Ha összevetjük a közösségi és a probléma-orientált rendészettel, akkor kitűnik, hogy a hírszerzés alapú rendészet közelebbről fókuszál a bűnüldözésre, valamint a büntető igazságszolgáltatás eszközeire és céljaira. A hírszerzés alapú rendészet a bűnügyi hírszerző elemzés szigorú döntéshozatali eszközként való alkalmazása azzal a céllal, hogy hatékony rendészeti stratégiákon keresztül előmozdítsa a bűncselekmények számának csökkenését és a bűnmegelőzést.²⁷⁸ A *hírszerzés alapú rendészetet* sikeresen alkalmazzák az előforduló főbb bűnügyi problémák ellen, de önmagában nem elég hatékony az új bűnelkövetési minták, folyamatok feltárásában és a válaszlépések megfogalmazásában. Az ilyen folyamatok megfelelő feltárását és a hatásos fellépést a probléma orientált rendészet biztosíthatja.²⁷⁹

A *közösségi rendészet* az egyike azoknak a rendészeti elméleteknek, amelyeket rendészeti koncepcióként és stratégiaként az USA-ban dolgoztak ki, majd a 80-as években Európába áthoztak.²⁸⁰ A közösségi rendészet alap gondolata az, hogy a rendőrséget decentralizálva közelebb kell hozni a helyi lakóközösségekhez, ehhez pedig a körzeti őrszobák hálózatára támaszkodva a rendőröket személyesen is össze kell ismertetni a lakossággal, fokozni kell a rendőrség láthatóságát a köztereken, továbbá a közösséget be kell vonni azoknak a problémáknak a meghatározásába, amelyeket a rendőrség azután a társszervekkel és a lakossággal együttműködve megold. A közösségi rendészet inkább megelőző jellegű, mint reaktív, ugyanis a fő cél a lakosság biztonságérzetének növelése.²⁸¹ Önmagában azonban a

²⁷⁷ TILLEY, Nick: Community Policing, Problem-oriented Policing and Intelligence-Led Policing. In: NEWBURN, Tim (ed.): *Handbook of Policing*. Cullompton, Willan, 2003. pp. 311–339.

²⁷⁸ RATCLIFFE, Jerry H.: *Intelligence-led Policing*. Cullompton, Willan, 2008. p. 17.

²⁷⁹ KARN Jacqui: The role of the Police in Reducing Crime. In: KARN Jacqui (ed.) *Policing and crime reduction. The evidence and its implications for practice*. Police Effectiveness in a Changing World Project, The Police Foundation, London, 2013. pp. 9–25.

²⁸⁰ SKOGAN, Wesley G.: *Community Policing: Can it work?* Wadsworth, Thomson Learning, 2004. pp. 57–75; és HOLMBERG, Lars: Policing and the Feeling of Safety: the Rise (and Fall?) of Community Policing in the Nordic Countries. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 5(2) pp. 205–219. <https://doi.org/10.1080/14043850410010702>

²⁸¹ JASCHKE, Hans-Gerd et al.: *Final Report on a European Approach to Police Science (PGEAPS)*. CEPOL, 2007. p. 63.

megnövelt rendőri jelenlét bűncselekmény csökkentő hatása nem igazolható meggyőzően.²⁸² Egyes tanulmányok szerint 10%-os rendőri jelenlét fokozásnak 3%-os bűncselekmény csökkentő hatása lehet a kisebb értékű vagyon elleni és kapcsolódó bűncselekményekre,²⁸³ de az erőszakos bűncselekményekre gyakorolt hatása már nem egyértelműen kimutatható. A közösségi rendészet hatásfokát, a rendőri intézkedések elfogadását, a lakossággal való partneri viszony kialakítását nehezítheti a lakosság eltérő nemzetiségi összetételéből, eltérő kulturális beállítottságából fakadó változása.²⁸⁴ A közösségi rendészet így jó válasz lehet a lakosság biztonságérzetének a növelésére, de bűncselekmény csökkentő hatása csak abban az esetben tud tartós vagy hatékonyabb lenni, ha az a célirányosan beszerzett információk elemzését követően alkalmazott célirányos fokozott rendőri jelenléttel párosul. A bűnügyi hírszerzési modell jogszabályi szintű megjelenítése és alkalmazása angolszász területen terjedt el elsősorban, de az Europol Fedett Humán Erőforrások Alkalmazásának Kézikönyve²⁸⁵ is részletesen tárgyalja a bűnügyi hírszerzés humán eszközei alkalmazásának a szabályait ajánlásként a rendvédelmi szervek részére. A brit Nemzeti Hírszerző Modellen²⁸⁶ kívül az Egyesült Államok szövetségi jogszabályai is részletesen tárgyalják a bűnügyi hírszerző rendszerek működésének alapelveit. (Code of Federal Regulations 28-as cím 23 része „a Bűnügyi hírszerző rendszerek működési szabályozása (Criminal intelligence systems operating policies, CFR Part 23).”²⁸⁷ A jogszabály 23. része részletesen leírja a bűnüldözési hírszerző rendszerek működésének szabályait, amely tartalmazza a célkitűzéseket, alkalmazhatóságot, működési alapelveket, működési irányelveket, a rendszert ellenőrző, auditáló tevékenységeket. A fenti dokumentumok elemzése alapján a bűnügyi hírszerzési képesség fejlesztésének alaplépései a megfelelő szervezeti elem (bűnügyi információs egység) felállítása, az egyes munkakörökre a specialisták, szakemberek kiválasztása, folyamatos képzés, oktatás, humán és anyagi, technikai erőforrások biztosítása, a hírszerzési tudatosság, hírszerzési prioritási pontok terjesztése a szervezeten belül.

Hazai bűnügyi hírszerzési szervezeti modellek

A rendőrség bűnügyi hírszerzéssel foglalkozó szervezeti szintű megoldásai igen változatos képet mutatnak. A hazai gyakorlatban a korábbi törvényi szabályozási keretek között is és a hatályos jogszabályok alapján is különböző szakspecifikus hírszerző szervezeti modelleket alkalmaztak(nak). A NAV Bűnügyi Főigazgatóságánál a szakterület specialitásainak megfelelően és a nemzetközi tapasztalatok figyelembevételével már évek óta kifejlesztették a bűnügyi hírszerző modelljüket (pl. kontroller személy alkalmazása, lokális szinten csak eseti adatközlők foglalkoztatása stb.).

Az általános rendőri feladatok ellátására létrehozott szervnél a KR Nemzeti Nyomozó Iroda, illetve a Budapesti Rendőr-főkapitányság, mint nagyobb, koncentrált bűnügyi

²⁸² BRADFORD, Ben: Police numbers and crime rates – a rapid evidence review. HMIC, London, 2011. p. 7.

²⁸³ LEVITT, Steven D.: Using Electoral Cycles in Police Hiring to Estimate the Effect of Police on Crime. *The American Economic Review*, 87(3), 1997. pp. 270–290. <https://www.jstor.org/stable/2951346>

²⁸⁴ BOTTOMS, Antony – TANKEBE, Justice: Beyond Procedural Justice: A Dialogic Approach to Legitimacy in Criminology. *Journal of Criminal Law and Criminology*, 102(1), 2012. pp. 112–170. <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/jclc/vol102/iss1/4>

²⁸⁵ EUROPOL: Covert Human Intelligence Source Handling, European Union Manual on Common Criteria and Principles, Europol, 2012. p. 8.

²⁸⁶ ACPO: Guidance on the National Intelligence Model. Association of Chief Police Officers, Bedford, 2005. <https://whereismydata.files.wordpress.com/2009/01/national-intelligence-model-20051.pdf>

²⁸⁷ Criminal intelligence systems operating policies, CFR Part 23. <https://www.govinfo.gov/app/details/CFR-2015-title28-vol1/CFR-2015-title28-vol1-part23> (letöltve: 2020.11.06.)

feladatokat ellátó egységek alkalmaznak elsősorban szervezeti szinten elkülönített és specializált integrált hírszerző egységeket (humán hírszerzés, elemzés, ügyfeldolgozás).

A bűnügyi hírszerzés titkos információgyűjtő feladatait a rendőrség felderítő egységei végzik, azonban a leplezett eszközök alkalmazását több területi szervnél már más szervezeti elemek is folytatják (pl. gazdaságvédelemi, bűnügyi osztály) és a vonatkozó elemzéseket szintén más szervezeti elemek látják el. Vannak olyan szervezeti megoldások is, hogy a területi szervek látják el a helyi szervek bűnügyi hírszerzési igényeit is, de arra is vannak példák, hogy nagyobb eszköz és humánerőforrás igényes műveleteket a területi szervek bűnügyi hírszerzői közösen hajtják végre a helyi szervekkel. Azaz nincs egy egységes, de a helyi sajátosságoknak is megfelelő integrált bűnügyi hírszerzési modell.

Összegzés

A tanulmányomban bemutattam a bűnügyi hírszerzés adott szakmatörténeti korszakainak a legfontosabb jellemzőit, a jogszabályi környezetet. Áttekintettem néhány külföldi rendészeti és hírszerzési modellt és a jelenlegi hazai bűnügyi hírszerzés jellemző szervezeti megoldásait tárgyaltam, továbbá elemeztem a büntetőeljárás új felderítési, bizonyítási szemléletét. Végezetül megállapítottam, hogy a hatékony, egységes, ugyanakkor szervezetre szabott, ugyanazt a végrehajtási, ügyfeldolgozási, ellenőrzési protokollt követő integrált bűnügyi hírszerzési modell kidolgozása és szervezeti elemi szintű kialakítása továbbra is kihívást jelent a rendészettudományi kutatók és a rendőrség bűnügyi szolgálati ágának a szakemberei részére.

Felhasznált irodalom

- [1] 130,000/99 B.M. számú körrendelet a nyomozó rendőri közegek és hatóságok részére. MAGYAR István: A bűnügyi nyomozás tárgyában a nyomozó rendőri hatóságok és közegek részére 130,000/99. B.M. számú körrendelettel kiadott utasítás magyarázata. Bp., 1900.
- [2] 1896. évi XXXIII. törvénycikk, a bűnvádi perrendtartásról
- [3] 2017. évi. XC. törvény a büntetőeljárásról
- [4] 23/2018 (VI.21.) ORFK Utasítás a Bűnügyi Elemzési Szabályzatról
- [5] 23/2018(VI.21.) ORFK Utasítás a Bűnügyi Elemzési Szabályzatról
- [6] ACPO: Guidance on the National Intelligence Model. Association of Chief Police Officers, Bedford, 2005.
<https://whereismydata.files.wordpress.com/2009/01/national-intelligence-model-20051.pdf>
- [7] BODA József – REGÉNYI Kund (szerk.): A hírszerzés története az ókortól napjainkig. Dialog Campus, Bp., 2019.
- [8] BODA József – REGÉNYI Kund: Önálló magyar hírszerzés és elhárítás (1918-1945). In: BODA József – REGÉNYI Kund (szerk.): A hírszerzés története az ókortól napjainkig. Dialog Campus, Bp., 2019. pp. 116–120.
- [9] BODA József et al. (szerk.): Rendészettudományi szaklexikon. Dialog Campus, Bp., 2019.
- [10] BODA József: A nemzetközi oktatás és képzés története a magyar rendvédelmi szervezeteknél. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 2007/16. szám. pp. 33–46.
- [11] BOTTOMS, Antony – TANKEBE, Justice: Beyond Procedural Justice: A Dialogic Approach to Legitimacy in Criminology. *Journal of Criminal Law and Criminology*, 102(1), 2012. pp. 112–170.
<https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/jclc/vol102/iss1/4>

- [12] BRADFORD, Ben: Police numbers and crime rates – a rapid evidence review. HMIC, London, 2011.
- [13] BUDAHÁZI Árpád (szerk.): Jubileumi évkönyv 40 éves a Rendőrtiszti Főiskola 1971-2011. Rendőrtiszti Főiskola, Bp., 2011. pp. 17–24.
- [14] Criminal intelligence systems operating policies, CFR Part 23.
<https://www.govinfo.gov/app/details/CFR-2015-title28-vol1/CFR-2015-title28-vol1-part23> (letöltve: 2020.11.06.)
- [15] CZENE-POLGÁR Viktória: „A dolgozó nép hazájának védőkarja”: Rendőrképzés 1945 és 1948 között. In: SZEKÉR Nóra et al. (szerk.) Utak a Teleki térről. Esszék és tanulmányok a 75 éves M. Kiss Sándor tiszteletére. Antológia, Lakitelek, 2018. pp. 61–68.
- [16] CZENE-POLGÁR Viktória: „Az intellektuális munkaerő arányszámát emeljük” – Tudásmenedzsment a második világháború utáni rendvédelmi szerveknél. In: CZENE-POLGÁR Viktória, ZSÁMBOKINÉ FICSKOVSKY Ágnes (szerk.) Innováció, elektronizáció, tudásmenedzsment. Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozat, Bp., 2018. pp. 59–69.
- [17] DOBÁK Imre: Adalékok a 2. VKF osztály képzéstörténeti kérdéseire... *Felderítő Szemle*, 2014/2. szám. pp. 105–116.
- [18] EUROPOL: Covert Human Intelligence Source Handling, European Union Manual on Common Criteria and Principles, Europol, 2012.
- [19] HOLMBERG, Lars: Policing and the Feeling of Safety: the Rise (and Fall?) of Community Policing in the Nordic Countries. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 5(2) pp. 205–219.
<https://doi.org/10.1080/14043850410010702>
- [20] ISTVANOVSKÍ László: Bűnelemzés a modern bűnüldözésben. Patrocínium, Bp., 2012.
- [21] JASCHKE, Hans-Gerd et al.: Final Report on a European Approach to Police Science (PGEAPS). CEPOL, 2007.
- [22] KARN Jacqui: The role of the Police in Reducing Crime. In: KARN Jacqui (ed.) Policing and crime reduction. The evidence and its implications for practice. Police Effectiveness in a Changing World Project, The Police Foundation, London, 2013. pp. 9–25.
- [23] KESERŰ István: A rendvédelmi szervek tiszti utánpótlása és tisztképzése a dualizmus időszakában. ORFK OKK, *Rendvédelem-történeti füzetek*, 1993/4. szám. pp. 109–126.
- [24] KORINEK László: A rendőrség pártirányítása 1956-1989. *Rendészeti Szemle*, 2006/10. szám. pp. 55–67.
- [25] LEVITT, Steven D.: Using Electoral Cycles in Police Hiring to Estimate the Effect of Police on Crime. *The American Economic Review*, 87(3), 1997. pp. 270–290.
<https://www.jstor.org/stable/2951346>
- [26] NYESTE Péter – NAGY Ivett: A bűnügyi hírszerzés az elméletben és a gyakorlatban. *Rendőrségi Tanulmányok*, 2021/1. szám. pp. 1–18.
- [27] NYESTE Péter – SZENDREI Ferenc: A bűnügyi hírszerzés kézikönyve. Dialog Campus, Bp. 2019. p. 88.
- [28] NYESTE Péter: A bűnüldözési célú titkos információgyűjtés története, rendszerspecifikus sajátosságai, szektorális elvei. In: SZABÓ Csaba (szerk.) *Studia Doctorandorum Alumnae*, Pytheas Kiadó, Bp., 2019. pp. 213–441.
<https://doi.org/10.23715/SDA.2019.2.2>
- [29] NYESTE Péter: Speciális nyomozási tevékenységek az Európai Unió egyes tagállamaiban. *Belügyi Szemle*, 2016/3. szám. pp. 16–43.
<https://doi.org/10.38146/BSZ.2016.3.2>
- [30] RATCLIFFE, Jerry H.: Intelligence-led Policing. Cullompton, Willan, 2008.

- [31] SKOGAN, Wesley G.: Community Policing: Can it work? Thomson Learning, Wadsworth, 2004. pp. 57–75.
- [32] SZENDREI Ferenc: A rendészeti célú titkos információgyűjtés. *Rendőrségi Tanulmányok*, 2020/3. pp. 58–80.
- [33] TILLEY, Nick: Community Policing, Problem-oriented Policing and Intelligence-Led Policing. In. NEWBURN, Tim (ed.): Handbook of Policing. Cullompton, Willan, 2003. pp. 311–339.
- [34] VÖRÖS Géza: Az állambiztonság hálózaton kívüli információszerző technikái. *Levéltári Szemle*, 2013/1. szám. pp. 19–30.

Lektor

Csaba Zágon, Dr., PhD., adjunktus,
pénzügyőr őrnagy,
Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar,
Vám- és Pénzügyőri Tanszék
csaba.zagon@uni-nke.hu

és

Szendrei Ferenc, Dr., tanszékvezető egyetemi docens,
rendőr ezredes, rendőrségi főtanácsos,
Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar,
Bűnügyi, Gazdaságvédelmi és Kiberbűnözés Elleni Tanszék
szendrei.ferenc@uni-nke.hu